

“Ruimte voor creativiteit en vrij spel voor kinderen is van groot maatschappelijk belang”

Gelijkwaardigheid op creatief gebied

Begrijpen met je handen

Kinderen willen vaak weten hoe iets werkt. Wij volwassenen willen weten wat het wordt. Hier zit het dilemma bij het bedenken van een creatieve activiteit: we willen vaak iets leuks met kinderen knutselen wat ze mee naar huis kunnen nemen.

Maar hoe krijg je kinderen in de flow en gaan ze zelf iets maken en bedenken? Hoe kun je het ontstaan van dertig dezelfde werkjes vermijden? De werkwijze 'Begrijpen met je handen' laat zien dat 10.000 krastekeningen 10.000 hersenverbindingen zijn; #verwachthetonverwachte. Met een voorbereide omgeving focus je op het proces en kunnen kinderen hun eigen interesses volgen. Het ene kind voelt uitgebreid de verf met zijn/haar handen terwijl het kind ernaast allemaal kleuren over elkaar schildert. Ieder kind gaat anders aan de slag en volgt graag zijn eigen spoor. Het gaat er niet zozeer om wat ze maken maar om de tijd van doen en ervaren. Flow is de optimale staat van leren.

Voorbereide omgeving

Als je aan een (jong) kind vraagt: 'Heb je zin om te gaan tekenen of schilderen,' dan reageren veel kinderen snel met een nee, geen zin of ze vinden het misschien ook spannend. Zo'n vraag is vaak ook veel te abstract voor kinderen. Verleid daarom kinderen tot vrij spel met een goed voorbereide omgeving: zet je aanbod uitnodigend klaar. Het beste is een plek waar het langer kan

blijven staan en steeds groepjes kinderen aan de slag kunnen gedurende de dag. Een uitnodigend aanbod slaat de vraag 'Heb je zin ...?' over en laat kinderen spontaan reageren op het aangeboden materiaal. Hierbij is minder meer. Dus niet alles op tafels zetten wat je aan knutselspullen hebt. Juist een eenvoudig verrassend aanbod werkt heel uitnodigend voor kinderen en is laagdrempelig. Bijvoorbeeld: schilderen met verf en verschillende soorten zand OF onderzoek van behangplaksel en diverse stukjes stof OF grof gezaagde houtblokken en schuurpapier OF natuurschilderijen en kleine stokjes en steentjes. Dit zijn voorbeelden van rijk én verrassend materiaal aanbod uit de echte wereld, eenvoudig en juist daarom heel inspirerend en interessant voor kinderen.

Het kind neemt initiatief

Laat kinderen zelf het initiatief nemen. Het gaat er niet om dat een kind onmiddellijk aan de slag gaat, of dat er snel resultaat is. Soms duurt het even. Het ene kind begint meteen, een ander kijkt eerst de kat uit de boom en begint voorzichtig wat later en heeft deze tijd gewoon nodig. Sommige jonge kinderen vinden het zo spannend of het materiaal spreekt niet zo aan waardoor

Jezelf waarnemen:
je eigen sporen
maken bij het spelen
met bloem zonder
blijvend resultaat.
De bloem is steeds
herbruikbaar als
spelmateriaal.

Voorbereide omgeving: aanbod hout en houtlijm.

Een beetje chaos hoort bij creatief proces

Voorbereide omgeving: spelaanbod maizena gemengd met water;
voelen en ervaren.

Voorbereide omgeving: aanbod piepschuim en satéstokjes; ieder kind volgt zijn eigen spoor.

“Flow is de optimale staat van leren”

ze misschien pas de volgende keer aan de slag gaan. Dat geeft niet, van kijken leren kinderen ook. Het blijft belangrijk om de volgende keer toch weer iets aan te bieden en niet te denken: ‘Ze willen toch nooit, of ze zijn na tien minuten toch alweer klaar, waarom zou ik de moeite doen?’ Je kunt het meedoen niet afdwingen. Maar je kunt wel de kinderen steeds weer uitnodigen en letterlijk proberen te ‘verleiden’ tot zelf ontdekken en aan de slag gaan. Begin met een kleine groep van vier kinderen en neem een uur de tijd voor een aanbod. Na een tijdje afwachten komen kinderen vaak na een kwartiertje op gang, krijgen ze eigen ideeën en willen dan niet meer stoppen.

Leren van elkaar

Wij volwassenen zijn belangrijk om goede randvoorwaarden voor creatieve activiteiten te scheppen, zoals kennis van materialen en technieken, zorgen voor goed papier, stiften die het doen en een doekje bij de hand. Van kinderen kunnen wij volwassenen ook veel leren: hun spontaniteit, hun verbeeldingskracht en hun ‘out of the box’ denken. Onderstaande Gouden Regels helpen je aan de juiste mindset om op een gelijkwaardige manier met kinderen te kunnen werken.

- Geef eens geen opdracht en geef ook geen voorbeeld. Denk vanuit materiaal als je een creatief aanbod voor kinderen bedenkt: kies materiaal dat tot onderzoek uitnodigt. Minder is meer. Later kun je extra materiaal ter verdieping toevoegen.
- Laat kinderen hun eigen sporen maken. Krassen mag dus, #krasjeblij. Of spelen met behanglijm of stukjes knippen met

een schaar. Allemaal sporen. Bekommer je niet over wat het wordt maar kijk goed wat kinderen doen en ontdekken. Hoe kun je dit ondersteunen? Belangrijk: bied kleine hoeveelheden materiaal in kleine bakjes aan zodat het haalbaar en overzichtelijk blijft.

- Laat kinderen zelf dingen uitproberen en onderzoeken in plaats van dat je eerst instructie geeft hoe iets moet.
- Vermijd goedbedoelde complimenten zoals ‘mooi’ of ‘prachtig’. Kinderen gaan langer door als je hun werk niet beoordeelt. Waardeer wat je een kind ziet doen. Dan voelt het kind zich gezien en gaat het juist meer uitproberen en durven. Dit is de sleutel tot een rijk creatief proces.
- Belangrijk zijn regels voor structuur en duidelijkheid. Een beetje creatieve chaos hoort erbij maar bij destructieve chaos grijp je natuurlijk in. Twee belangrijke regels zijn:
 1. dat alle gereedschap en materiaal bij de tafel blijven (en niet door de ruimte verspreid mogen worden); en
 2. dat kinderen met vieze handen eerst met een doek hun handen schoon moeten maken voordat ze op mogen staan.
- Leer kinderen respect voor elkaar te hebben en voor het materiaal en gereedschappen.

In de praktijk

Hieronder vind je een paar ideeën. Denk hierbij vanuit het materiaal! Soms is er geen resultaat en dat is juist goed om de focus op het proces te houden.

- Dus zorg voor laagdrempelig basisaanbod: een tafel met

Krskrastafel met verf: sporen maken en krskrassen op A6-formaat.

Eerst schilderen aan een ezel, later met stokjes om te krassen en een curry- of bloemstrooier op het natte schilderij doorwerken.

Kraskrastaal met foto's om na te tekenen voor wie wil.

teken-, plak- en knipgereedschap om te tekenen en te krassen binnen of buiten voor ongeveer vier tot zes kinderen: tekenen op stevig papier van A6-formaat met diverse viltstiften, zwarte rollerpennen, plakband, perforator, schaar. Van droog naar nat: later ook woody Stabilo's met een beetje water in een bakje en eventueel verf aanbieden. Juist het kleine papierformaat is goed voor focus en flow. Geweldig wekelijks aanbod voor kinderen vanaf 18 maanden t/m 12 jaar!

- Geef twee tot vier kinderen aan tafel een lage (bak)schaal met ½ kg tarwebloem. Nodig ze uit om te voelen en te onderzoeken. Geef na een tijdje kleine bekers of eierdopjes, een grote en/of kleine lepel of ander gereedschap zoals een kleine zeef erbij. Voor kinderen van 8 maanden t/m 7 jaar.
- Meng in een lage (bak)schaal een pak maizena met een beetje water totdat een yoghurtachtig mengsel ontstaat. Dit is niet-newtoniaans materiaal: soms vast, soms vloeibaar: geweldig spel materiaal voor kinderen vanaf 2 t/m 100 jaar.
- Plak een groot vel papier op de grond of tafel. Geef iedereen die meedoet twee krijtjes (voor iedere hand een, goed voor de hersenverbindingen!) en ga zitten rondom het vel papier. De krijtjes goed vasthouden en het krasgevecht kan beginnen: lekker botsen, terrein winnen, het vel helemaal vol krassen. Het gaat om het plezier en een belangrijke regel is dat bij dit gevecht niemand gewond mag raken. Ieder kind kan krassen en zal daarom aan de slag kunnen gaan. Misschien een beetje verbaasd over deze andere tekenuitnodiging, maar het werkt heel goed om een creatieve uitgelaten sfeer te creëren: kinderen kunnen zo makkelijk non-verbaal aan de slag en energie kwijtraken. Er zijn verschillende mogelijkheden ter verdieping:

Sporen maken, betekent zelf ontdekken hoe iets werkt.

“Kinderen gaan langer door als je hun werk niet beoordeelt”

Een trots kind laat zijn schilderij met bonen en veel behangplaksel erop zien.

1. Met ecoline en Oost-Indische inkt op het grote vel verder werken, geef ook wattenstaafjes, kwasten en sponsen.
Of:
2. Bied plakkaatverf in kleine bakjes aan en twee of drie kleine spelgoedauto's om door de verf te rijden en zo sporen te maken. Geef later bijvoorbeeld ook een spons of een oude tandenborstel en een kleine verroller.
Of:
3. Knip het krasgevecht-vel als het droog is in bijvoorbeeld A6- of A5-formaat om op klein formaat met permanentmarkers of verf, stof of zand erop door te werken. Je kunt kinderen laten kiezen of ze op een groter vel samen willen werken of op een klein vel alleen.

Visie op vrij spel en op creativiteit

Waarom zijn creatieve activiteiten waarbij kinderen zelf kunnen ontdekken zo belangrijk? Ruimte voor creativiteit en vrij spel voor kinderen is van groot maatschappelijk belang. Het zorgt ervoor dat kinderen goed in hun vel zitten, goed kunnen leren en eigen interesses ontwikkelen. Het is met name heel belangrijk voor de hersenontwikkeling, wijst onderzoek uit. Zie bijvoorbeeld het boek *Singing in the brain* van Erik Scherder, *Ben ik dat? Wat hersenonderzoek vertelt over onszelf* van Mark Miras of *Leer je kind kennen* van Jelle Jolles. Kinderen hebben niet meer speelgoed nodig maar aandacht, alledaags materiaal om mee te spelen en tijd om zich te kunnen verdiepen. Laat een baby gerust af en toe met gemorste yoghurt spelen. Dit zijn namelijk de eerste tekeningen, gewoon op tafel en ook zo weer schoongemaakt. <

Alle tekeningen van een kind kunnen verzameld worden in een A6-sporenboekje.

Over de auteur

Sabine Plamper is cultuurpedagoge van Atelier in een Koffer en samen met Annet Weterings auteur van het boek *Begrijpen met je handen*. Dit boek gaat terug naar de basis: het pleit voor een gelijkwaardige relatie tussen volwassenen met hun lange levenservaring en kinderen met hun verrassende ideeën.

Heb je interesse in nog meer handvatten op creatief gebied? Je bent van harte welkom op de tweedaagse weekendcursus (4x per jaar) en bij de jaaropleiding tot atelierpedagoog in Amsterdam. Zie www.atelierineenkoffer.nl

